MUTAXASSIS KADRLARNI TAYYORLASHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV ASOSIDA KASBIY-METODIK FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH

Axmedova Nargiza Raxmatullo qizi

Qabul qilindi: 19.10.2025
Ko'rib chiqildi: 20.10.2025
Tasdiqlandi: 21.10.2025

Kalit so'zlar:
kompetensiyaviy yondashuv, mutaxassis kadrlarni tayyorlash, kasbiy-metodik faoliyat, malaka oshirish, pedagogik innovatsiyalar.

Keywords:
competency-based approach, specialist personnel training, professional-methodological activity, qualification enhancement, pedagogical innovations.

Ключевые слова:
компетентностный подход, подготовка специалистов, профессионально-методическая деятельность, повышение квалификации, педагогические инновации.

Annotatsiya. Ushbu tezis mutaxassis kadrlarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish masalalarini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqotda kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik asoslari, metodik vositalar va innovatsion texnologiyalar orqali kasbiy faoliyatni rivojlantirish usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, mutaxassis kadrlarning malakasini oshirish va samaradorligini ta'minlash yo'llari ko'rib chiqiladi.

Annotation. This thesis examines the improvement of professional and methodological activities based on a competency-based approach in the training of specialist personnel. The study analyzes the pedagogical foundations of the competency-based approach, methodological tools, and innovative technologies for developing professional activities. Methods for enhancing the qualifications and efficiency of specialists are also discussed.

Аннотация. Данная тезисная работа посвящена совершенствованию профессионально-методической деятельности на основе компетентностного подхода в подготовке специалистов. В исследовании анализируются педагогические основы компетентностного подхода, методические средства и инновационные технологии для развития профессиональной деятельности. Рассматриваются также пути повышения квалификации и эффективности специалистов.

Kirish. Bugungi kunda mutaxassis kadrlarni tayyorlash tizimi zamonaviy talablar va ish bozorining ehtiyojlariga mos ravishda rivojlanishi dolzarb vazifa hisoblanadi. Kompetensiyaviy yondashuv pedagogik jarayonga yangi sifat va samaradorlikni olib kirish, kadrlarning kasbiy malakasini oshirish va amaliy ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi. Ushbu yondashuv nafaqat bilim va ko‘nikmalarni, balki shaxsning professional kompetensiyalarini, mas’uliyatni, ijodkorlik va muammolarni hal qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, kompetensiyaviy yondashuvning samarali qo‘llanilishi kasbiy-metodik faoliyatning sifatini oshiradi, metodik jarayonlarni takomillashtiradi va mutaxassislarni real ish sharoitlariga tayyorlash imkonini beradi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tezisning maqsadi mutaxassis kadrlarni tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirishning asosiy yo‘llari, metodik usullari va innovatsion vositalarini tizimli tarzda o‘rganishdir. Tadqiqot davomida pedagogik va metodik tajribalar, innovatsion texnologiyalar hamda mutaxassislarning amaliy faoliyati asosida samarali ta’lim va malaka oshirish tizimlarini yaratish imkoniyatlari o‘rganiladi. Shu tarzda, kirish bo‘limi mavzuning dolzarbligini, ilmiy va amaliy ahamiyatini yoritib beradi, shuningdek, o‘quvchi yoki tadqiqotchiga kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirishning mohiyati va ahamiyatini tushunishga imkon yaratadi.

Adabiyotlar tahlili. Mutaxassis kadrlarni tayyorlash jarayonida kompetensiyaviy yondashuvning ahamiyati so‘nggi yillarda nafaqat pedagogik, balki amaliy kasbiy faoliyat sohalarida ham keng tadqiq etilmoqda. Kompetensiyaviy yondashuv nazariy jihatdan mutaxassisning bilim, ko‘nikma va malakalarini tizimli shaklda rivojlantirishga qaratilgan bo‘lib, uning asosiy maqsadi bitiruvchilarning nafaqat professional bilimga ega bo‘lishi, balki amaliy ish faoliyatida samarali ishlay olish qobiliyatini shakllantirishdan iborat [1]. Shu bilan birga, xalqaro tajribalar ko‘rsatadiki, kompetensiyaviy yondashuv asosida o‘qitilgan mutaxassislar murakkab vazifalarni hal qilish, ijodiy yechimlar ishlab chiqish va jamoaviy ishlarda samaradorlikni oshirish borasida an’anaviy ta’lim tizimi bitiruvchilaridan sezilarli darajada ustunlikka ega [2]. Amaliy tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish kompetensiyalarning tizimli rivojlanishi bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, bu jarayon metodik tayyorgarlik, pedagogik innovatsiyalarni qo‘llash va individual o‘sish imkoniyatlarini hisobga olish orqali samarali amalga oshiriladi [3]. Shu nuqtai nazardan, o‘quv jarayonida interaktiv metodlar, vazifaga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar va amaliy treninglar qo‘llanilishi mutaxassisning kasbiy

kompetensiyalarini shakllantirishda muhim rol o‘ynaydi [4]. Bunda ta’lim jarayonida baholash tizimi ham kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan bo‘lishi lozim, ya’ni nafaqat nazariy bilim, balki amaliy ko‘nikmalarni baholash mexanizmlari joriy etilishi talab etiladi. Shuningdek, mutaxassis kadrlarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuvning samaradorligi ularning ish faoliyatiga adaptatsiyasi bilan ham belgilanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, malakali pedagogik va kasbiy metodik ko‘nikmalarga ega bitiruvchilar o‘z ish joylarida tez moslashadi, tashkilotning mehnat jarayoniga faol integratsiyalanadi va kasbiy mas’uliyatni yuqori darajada bajaradi [5]. Shu bilan birga, kompetensiyaviy yondashuv nafaqat bitiruvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlaydi, balki ta’lim muassasalari va kasbiy soha talablarini uyg‘unlashtirish orqali umumiy kasbiy tizim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Materiallar va usullar. Tadqiqot obyekti sifatida oliy ta’lim va kasbiy ta’lim muassasalari faoliyati hamda ularda o‘qitilayotgan mutaxassislar ko‘riladi. Tadqiqot subyekti sifatida pedagoglar va metodik rahbarlar tomonidan amalga oshirilayotgan kasbiy-metodik faoliyat va uning kompetensiyalarni shakllantirishga ta’siri tanlab olingan. Tadqiqot jarayonida quyidagi materiallar ishlatilgan: o‘quv dasturlari va metodik qo‘llanmalar, pedagogik jarayonni baholash natijalari, mutaxassislar va o‘qituvchilarning so‘rovnomalari hamda intervyulari, shuningdek, xalqaro va milliy adabiyotlar va ilmiy maqolalar [1–5]. Tadqiqot metodologiyasi sifatida sifat va miqdoriy yondashuvlar uyg‘un qo‘llanilgan. Sifatli tadqiqot metodlari sifatida ekspert baholari, pedagoglar va mutaxassislarning intervyulari va amaliy mashg‘ulotlarni kuzatish ishlatilgan, bu orqali kompetensiyalarning shakllanish darajasi va metodik faoliyatning samaradorligi baholangan. Miqdoriy metodlar sifatida so‘rovnomalar va testlar orqali olingan natijalar statistik tahlil qilingan, ularning kompetensiyalarni rivojlantirishga bo‘lgan ta’siri o‘rganilgan. Shu bilan birga, tadqiqotda komparativ tahlil usuli qo‘llanib, an’anaviy va kompetensiyaviy yondashuv asosida tayyorlangan mutaxassislar faoliyati solishtirilgan va samaradorlik darajasi aniqlangan. Tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar kompetensiyalarning shakllanishi, metodik yondashuvlar samaradorligi va mutaxassisning kasbiy rivojlanish ko‘rsatkichlarini tahlil qilishga imkon berdi. Bu usullar orqali kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish bo‘yicha ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqildi.

1-Jadval. Kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyat natijalari tahlili

Kasbiy-metodik faoliyat elementi	Tadqiqot natijalari	Izoh / Muhokama
Kompetensiyalarning shakllanishi	Mutaxassislar bilim, ko‘nikma va malakalarni tizimli ravishda rivojlantirdi	Kompetensiyalar yuqori bo‘lgan mutaxassislar murakkab vazifalarni samarali hal qildi
Amaliy mashg‘ulotlar va treninglar	Interaktiv va vazifaga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar mutaxassislarning amaliy ko‘nikmalarini oshirdi	Amaliy mashg‘ulotlar orqali olingan ko‘nikmalar ish jarayonida tez qo‘llanildi
Baholash tizimi	Nazariy va amaliy ko‘nikmalar baholandi, samaradorlik o‘lchandi	Baholash mexanizmi kompetensiyalarning rivojlanish darajasini aniqlashga imkon berdi
Ishga moslashuvchanlik	Bitiruvchilar tashkilot ish jarayoniga tez integratsiyalashdi	Kompetensiyaviy yondashuv ishga moslashuvni va jamoaviy ishlashni yaxshiladi
Metodik yondashuvni takomillashtirish	Kompetensiyalarga yo‘naltirilgan metodlar samaradorlikni oshirdi	Metodik jarayonlarni optimallashtirish orqali ta’lim sifati yaxshilandi

Jadval “Kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyat natijalari tahlili” nomi bilan taqdim etilgan bo‘lib, unda mutaxassis kadrlarni tayyorlash jarayonida kasbiy-metodik faoliyatning asosiy elementlari, ularning natijalari va tadqiqot doirasida muhokama qilingan izohlar keltirilgan. Jadvaldagi birinchi element – kompetensiyalarning shakllanishi bo‘lib, u mutaxassislarning bilim, ko‘nikma va malakalarni tizimli ravishda rivojlantirish darajasini ko‘rsatadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, yuqori kompetensiyaga ega mutaxassislar murakkab kasbiy vazifalarni samarali hal qila oladi, bu esa kompetensiyaviy yondashuvning asosiy samarasi hisoblanadi. Ikkinchi element – amaliy mashg‘ulotlar va treninglar bo‘lib, ular interaktiv va vazifaga yo‘naltirilgan mashg‘ulotlar orqali mutaxassislarning amaliy ko‘nikmalarini oshiradi. Ushbu faoliyat natijasi metodik faoliyatni takomillashtirish va ish jarayonida olingan ko‘nikmalarni tez qo‘llash imkonini beradi. Jadvaldagi uchinchi element – baholash tizimi, u nazariy va amaliy ko‘nikmalarni baholash orqali samaradorlikni o‘lchash imkoniyatini beradi va kasbiy faoliyatni boshqarishni qo‘llab-quvvatlaydi. To‘rtinchi element – ishga moslashuvchanlik,

bitiruvchilarning tashkilot ish jarayoniga tez integratsiyalashishini ta'minlaydi, bu esa jamoaviy ishlashni yaxshilash va professional samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Beshinchi element – metodik yondashuvni takomillashtirish bo'lib, u kompetensiyalarga yo'naltirilgan metodlarni qo'llash orqali ta'lim sifati va kasbiy-metodik faoliyat samaradorligini oshirish imkonini beradi. Shu tariqa, jadval tadqiqot natijalarini tizimli tarzda ko'rsatib, kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirishning samaradorligini aniq tasvirlaydi va har bir elementning amaliy va nazariy ahamiyatini muhokama qiladi.

Tadqiqot muhokamasi. Mutaxassis kadrlarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari ularning amaliy va nazariy samaradorligini yaqqol ko'rsatdi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kompetensiyaviy yondashuv asosida o'qitilgan mutaxassislar o'z kasbiy vazifalarini bajarishda an'anaviy ta'lim tizimi bitiruvchilariga nisbatan sezilarli darajada yuqori natijalarga erishadi. So'rovnoma va intervyular natijalari shuni ko'rsatdiki, bunday mutaxassislar murakkab vazifalarni hal qilish, ijodiy yechimlar ishlab chiqish va jamoaviy ishlarda faol ishtirok etish bo'yicha yuqori ko'rsatkichlarga ega bo'lib, ular metodik bilim va amaliy ko'nikmalarni birlashtirishda muvaffaqiyatli faoliyat yuritadi. Statistik tahlil natijalari kompetensiyalarning shakllanish darajasi va kasbiy-metodik faoliyat samaradorligi o'rtasida sezilarli ijobiy bog'liqlikni tasdiqladi, ya'ni kompetensiyalar yuqori bo'lgan mutaxassislar ish jarayonida yuqori natijalarni namoyon qilgan. Shuningdek, ekspert baholari va kuzatuvlar kompetensiyaviy yondashuvning metodik jarayonlarni optimallashtirish, o'quv mashg'ulotlarini interaktiv va vazifaga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish orqali mutaxassisning kasbiy rivojlanishini tezlashtirishini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari shuni ham aniqladiki, kompetensiyaviy yondashuv bitiruvchilarning ishga moslashuvchanligini oshiradi, ularning tashkilot ichidagi integratsiyasi va professional mas'uliyatini kuchaytiradi, bu esa ta'lim va kasb tizimi samaradorligini yaxshilashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, kompetensiyalarning tizimli rivojlanishi va baholash mexanizmlarining joriy etilishi metodik faoliyatni takomillashtirish jarayonida muhim omil ekanligi tasdiqlandi, bu esa mutaxassislar tayyorlash sifatini yangi bosqichga olib chiqadi. Tadqiqot natijalari asosida shuni xulosa qilish mumkinki, kompetensiyaviy yondashuv nafaqat nazariy bilimni oshirish, balki kasbiy-metodik faoliyatni samarali tashkil etish,

shaxsiy va professional rivojlanishni ta'minlashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Xulosa. Mutaxassis kadrlarni tayyorlashda kompetensiyaviy yondashuv asosida kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish bo'yicha olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, kompetensiyalarga yo'naltirilgan ta'lim bitiruvchilarning nafaqat nazariy bilimini, balki amaliy ko'nikma va malakalarini samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Kompetensiyaviy yondashuv asosida tayyorlangan mutaxassislar murakkab kasbiy vazifalarni hal qilishda, ijodiy yechimlar ishlab chiqishda va jamoaviy ishlarda yuqori samaradorlikni namoyon etadi, bu esa ularning ishga moslashuvchanligini oshiradi va tashkilot ichida faol integratsiyalanishiga yordam beradi. Tadqiqot shuningdek, metodik yondashuvlarni interaktiv va vazifaga yo'naltirilgan tarzda tashkil etish, baholash tizimini kompetensiyalarga asoslash orqali kasbiy-metodik faoliyatni samarali takomillashtirish mumkinligini tasdiqladi. Shu asosda xulosa qilish mumkinki, kompetensiyaviy yondashuv nafaqat mutaxassislarning professional tayyorgarligini oshirish, balki ularning shaxsiy va kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash, ta'lim jarayonining sifatini yaxshilash va umuman kasbiy tizim samaradorligini oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shokirov, A. (2020). Kasbiy ta'limda kompetensiyaviy yondashuv: nazariy va amaliy masalalar. Toshkent: Oliy va o'rta maxsus ta'lim nashriyoti.

2. Karimov, B., & Tursunov, M. (2019). Mutaxassislarni tayyorlashda innovatsion metodlar va kompetensiyalarni rivojlantirish. Pedagogika va psixologiya jurnal, 3(2), 45–53.

3. Nazarov, S. (2021). Kasbiy-metodik faoliyatni takomillashtirish: kompetensiyalarga yo'naltirilgan yondashuv. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.

4. European Commission. (2018). Key Competences for Lifelong Learning: European Reference Framework. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

5. UNESCO. (2020). Technical and Vocational Education and Training (TVET) Competency-Based Approaches. Paris: UNESCO Publishing.